

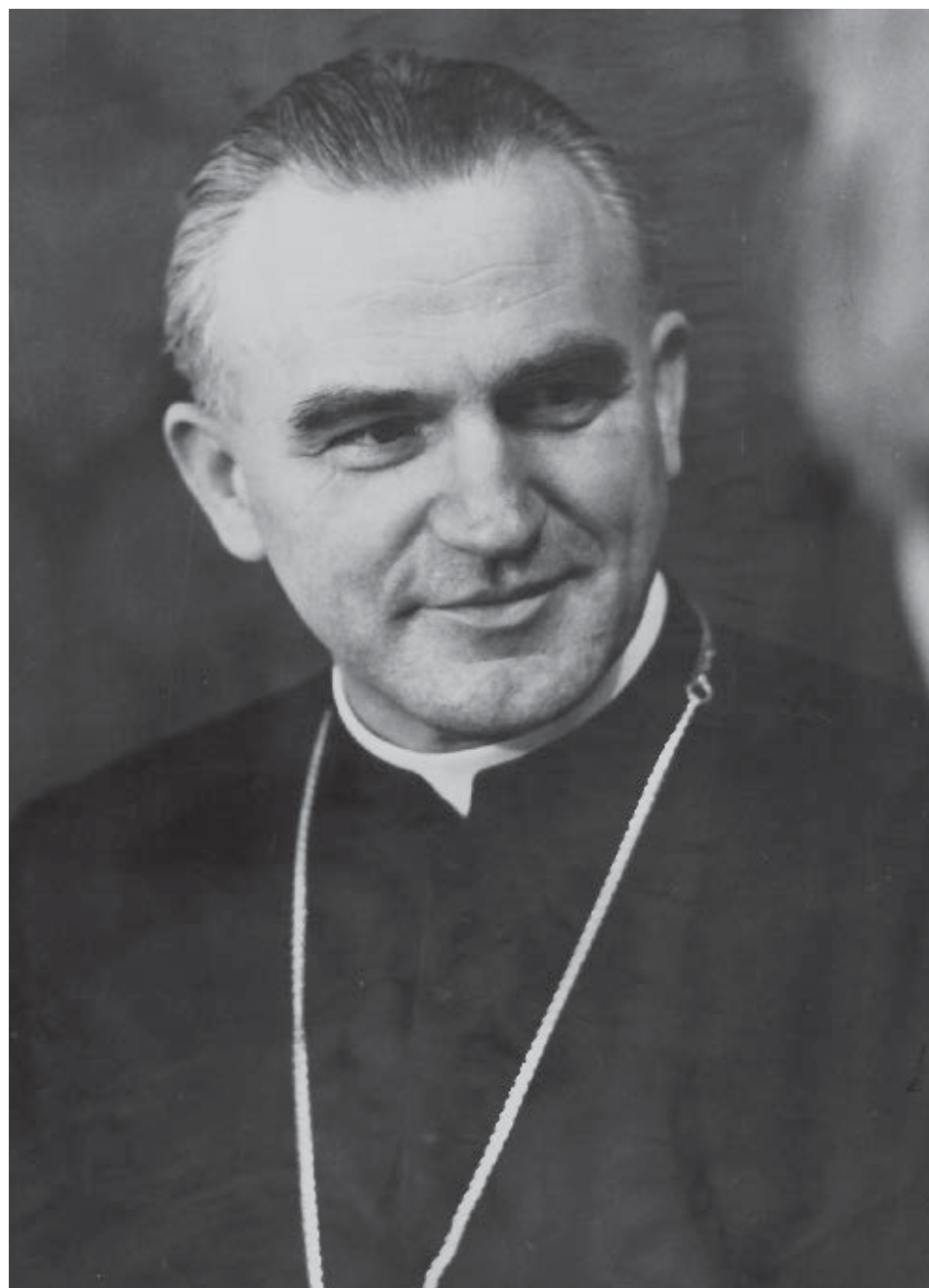
Tonči Matulić – Ana Biočić – Branko Murić (ur.)



# ŽIVOT I DJELO KARDINALA FRANJE KUHARIĆA

KRŠĆANSKA SADAŠNJOST  
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET









KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

**ŽIVOT I DJELO KARDINALA FRANJE KUARIĆA**

Zbornik radova znanstvenoga teološkog simpozija



KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ŽIVOT I DJELO KARDINALA FRANJE KUHARIĆA  
Zbornik radova znanstvenoga teološkog simpozija

*Biblioteka*

Zbornici radova: knjiga XIX.

*Sunakladnici*

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
Kršćanska sadašnjost d. o. o.

*Za sunakladnike*

Prof. dr. sc. Josip Šimunović, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu  
Dr. sc. Stjepan Brebrić, direktor Kršćanske sadašnjosti d. o. o.

*Povjerenstvo za izdavačku djelatnost Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*

Branko Murić, Mislav Kutleša, Nenad Malović, Ana Biočić, Stipo Kljajić

*Uredili*

Tonči Matulić  
Ana Biočić  
Branko Murić

*Recenzenti*

Prof. dr. sc. Josip Oslić  
Prof. dr. sc. Željko Tanjić  
Izv. prof. dr. sc. Tomislav Anić

*Izvršna urednica*

Kristina Vujica

*Lektura i korektura*

Mila Mikecin

*Prijevod sažetaka na engleski*

Emanuel Maloča

*Prijelom i grafičko oblikovanje*

Danijel Lončar/Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

*Tisak:* Denona d. o. o., Zagreb

*Naklada:* 800

ISBN 978-953-6420-54-4 (Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet)

ISBN 978-953-11-1876-7 (Kršćanska sadašnjost)

Tiskano u ožujku 2024.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001216547.

Copyright ©: Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet; Kršćanska sadašnjost d. o. o.



KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET  
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

# ŽIVOT I DJELO KARDINALA FRANJE KUHARIĆA

Zbornik radova sa  
znanstvenoga teološkog simpozija

UREDILI  
Tonči Matulić – Ana Biočić – Branko Murić

Zagreb, 2024.





**PROGRAM  
SIMPOZIJA  
ŽIVOT I DJELO  
KARDINALA  
FRANJE KUHARIĆA**







Sveučilište u Zagrebu  
University of Zagreb  
Katolički bogoslovni fakultet  
Catholic Theological Faculty

PROGRAM  
ZNANSTVENOGA TEOLOŠKOG SIMPOZIJA

# ŽIVOT I DJELO KARDINALA FRANJE KUHARIĆA

ZAGREB, 1. i 2. srpnja 2022.  
Nadbiskupijski pastoralni institut  
dvorana „Vijenac“  
Kaptol 29a, Zagreb



**Petak 1. srpnja 2022.**

## OTVARANJE SIMPOZIJA

08.30-08.35: Molitva

08.35-09.00: Prigodni govori na otvaranju simpozija:

- **Kardinal Josip BOZANIĆ**, zagrebački nadbiskup metropolit i veliki kancelar KBF-a Sveučilišta u Zagrebu
- **Mons. Giorgio LINGUA**, apostolski nuncij u RH
- **Mons. Želimir PULJIĆ**, predsjednik HBK-a
- **Prof. dr. sc. Josip ŠIMUNOVIĆ**, dekan

## PRVO ZASJEDANJE

Moderatori:

**Branko MURIĆ, Josip OSLIĆ, Tonči MATULIĆ**

09.00-09.20: **Anđelko KOŠČAK**: *Nadbiskup Franjo Kuharić – glavne biografske crtice*

09.20-09.40: **Stjepan BALOBAN**: *Nadbiskup Franjo Kuharić kao crkveni i moralni autoritet u vremenu komunizma*

09.40-10.00: **Juraj BATELJA**: *Nadbiskup Franjo Kuharić i blaženi Alojzije Stepinac*

10.00-10.20: **Miroslav AKMADŽA**: *Nadbiskup Franjo Kuharić i komunistički režim (1970.-1989.)*

10.20-10.45: Rasprava

10.45-11.15: Otvaranje izložbe „Franjo Kuharić i KBF“ & Pauza

## DRUGO ZASJEDANJE

Moderatori:

**Ivan KARLIĆ, Ana Thea FILIPOVIĆ, Anto BARIŠIĆ**

- 11.15-11.35: **Ana BIOČIĆ/Vatroslav SIKETIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i „Žalosni Božić“ 1971. – Hrvatsko proljeće u njegovim dnevnicima*
- 11.35-11.55: **Mons. Ratko PERIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić kao crkveni orijentir na čelu BKJ (1970.-1991.)*
- 11.55-12.15: **Daniel PATAFTA:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i proslava Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata*
- 12.15-12.35: **Mons. Želimir PULJIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić na čelu HBK u svjetlu crkvenih i društvenih prilika*
- 12.35-13.00: Rasprava
- 13.00-15.00: Pauza za ručak



*Čovjek je uistinu velik ukoliko ima veliko srce puno Boga, puno ljubavi. U tome je i sva veličina prošlih i današnjih svetaca.*

Franjo KUHARIĆ, *Što je istina? (Iv 18, 38)*,  
u: GK, XVII (1978) 6, 7.

## TREĆE ZASJEDANJE

Moderatori:

**Stjepan BALOBAN, Juro ZEČEVIĆ-BOŽIĆ, Josip ŠALKOVIĆ**

- 15.00-15.20: **Ante NAZOR/Julija BARUNČIĆ PLETIKOSIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić u procesu stvaranja hrvatske države i tijekom Domovinskoga rata u Hrvatskoj*
- 15.20-15.40: **Josip BALOBAN:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i Crkva u Novom Zagrebu*
- 15.40-16.00: **Alojzije HOBLAJ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i ponovno uvođenje katoličkoga vjeronauka u hrvatski odgojno-obrazovni sustav*
- 16.00-16.20: **Slavko SLIŠKOVIĆ/Anto BARIŠIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić kao veliki kancelar Katoličkoga bogoslovnog fakulteta*
- 16.20-16.40: **Stjepan BREBRIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i razvoj Kršćanske sadašnjosti*
- 16.40-17.00: Rasprava
- 17.00-17.15: Pauza



*Ima istina od kojih se ne može odstupiti;  
ima granica na kojima se mora stati i polo-  
žaja s kojih se ne smije uzmicati!*

TPT, 1969., u: GK, XXII (1983) 2, 1.

## ČETVRTO ZASJEDANJE

Moderatori:

**Ante CRNČEVIĆ, Božidar MRAKOVČIĆ, Taras BARŠČEVSKI**

- 17.15-17.35: **Anto MIKIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić kao glavni urednik Glasa Koncila*
- 17.35-17.55: **Božidar MRAKOVČIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i biblijske teme u propovijedima, porukama i drugim oblicima naučavanja tijekom Domovinskoga rata*
- 17.55-18.15: **Branko MURIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i Crkva iz naroda. Pastirski poticaji primjene koncilskog nauka o Crkvi u njegovim javnim nastupima*
- 18.15-18.35: **Tonči MATULIĆ/Ante BEKAVAC:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i glavne moralne teme u njegovu naučavanju: čovjek, savjest, zakon*
- 18.35-18.55: **Juro ZEČEVIĆ-BOŽIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić kao promicatelj ekumenizma i dijaloga*
- 18.55-19.15: Rasprava

*Temelj svakoga dobra, svake pravednosti i mira, ispravan je odnos prema najsvetijem i najsavršenijem Biću - Bogu. On je u odnosu prema čovjeku Ljubav i nudilac svoga blaženstva ljudskom biću.*

Franjo KUHARIĆ, *Zakon života i slobode. Razmišljanja o Deset Božjih zapovijedi*, Zagreb, 2001., 13.



**Subota 2. srpnja 2022.**

**PETO ZASJEDANJE**

Moderatori:

**Tomislav KOVAČ, Anton TAMARUT, Nenad MALOVIĆ**

08.30-08.50: **Lucija BOLJAT/Josip HORVAT:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i aktivnosti glede zakona u životu Crkve zagrebačke*

08.50.-09-10: **Tomislav HAČKO:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i glavne teme božićnih i uskrasnih pastirskih poruka*

09.10-09.30: **Marija PEHAR:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i mariološko-marijanski naglasci u njegovim propovijedima i govorima*

09.30-09.50: **Josip ŠIMUNOVIĆ/Jelena LONČAR:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i Caritas Zagrebačke nadbiskupije*

09.50-10.10: **Josip KUHTIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić: biskup i pastir – duhovni lik svećenika*

10.10-10.30: Rasprava

10.30-10.45: Pauza



*Bog svoju ljubav nudi svakomu čovjeku, ali mu je silom ne nameće. Sloboda odluke i ljubav povezane su. Bez slobode nema susreta s ljubavlju, ljubav se pak ne događa bez slobodnoga prihvaćanja toga dara.*

Franjo KUHARIĆ, *S Bogom lice u lice. Razmišljanja o čovjeku*, Zagreb, 2002., 33.

## ŠESTO ZASJEDANJE

Moderatori:

**Marija PEHAR, Denis BARIĆ, Franjo PODGORELEC**

- 10.45-11.05: **Jasna Krista MIJATOVIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i posvećeni život*  
 11.05-11.25: **Franjo PODGORELEC:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i duhovnost koju je živio i naučavao*  
 11.25-11.45: **Tomislav MARKIĆ:** *Nadbiskup Franjo Kuharić u hrvatskome iseljeništvu*  
 11.45-12.05: **Tomica PLUKAVEC:** *Nadbiskup Franjo Kuharić i obnova unutrašnjosti zagrebačke prvostolnice (1970.-1984.)*  
 12.05-12.25: **Nino ŠKRABE:** *Nadbiskup Franjo Kuharić – sin jaskanskog kraja*  
 12.25-13.00: Plenarna rasprava  
 13.00: Zatvaranje simpozija



*Lako je graditi nebodere, lako je stvarati strojeve, lako je letjeti među zvijezde, ali teško je odgojiti čovjeka, cjelovita čovjeka koji će živjeti Božju viziju ljudskog života i svih ljudskih odnosa.*

Franjo KUHARIĆ, *Vjeruješ li ovo? Razmišljanja o životu i vjeri*, Zagreb, 2002., 76.



**Programski odbor znanstvenoga teološkog simpozija:**

Prof. dr. sc. Tonči Matulić, predsjednik  
Doc. dr. sc. Branko Murić, prodekan za znanost, član  
Prof. dr. sc. Stjepan Baloban, član  
Prof. dr. sc. Josip Oslić, član  
Prof. dr. sc. Ivan Karlić, član  
Prof. dr. sc. Mario Cifrak, član  
Prof. dr. sc. Ana Thea Filipović, članica  
Prof. dr. sc. Josip Šalković, član  
Prof. dr. sc. Josip Šimunović, član  
Prof. dr. sc. Juro Zečević-Božić, član  
Prof. dr. sc. Ante Crnčević, član  
Prof. dr. sc. Slavko Slišković, član  
Izv. prof. dr. sc. Božidar Mrakovčić, član  
Izv. prof. dr. sc. Anto Barišić, član  
Doc. dr. sc. Tomislav Kovač, član

**Tajnica Programskog odbora:**

Maja Kereša

Simpozij je organiziran uz financijsku potporu  
Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

**Organizator:**

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET  
Sveučilišta u Zagrebu

🏠 Vlaška 38, p.p. 5 (lokacija: Voćarska 106)  
HR - 10001 Zagreb

☎ (+385 91) 294 3333

✉ ured@kbf.unizg.hr

🌐 www.kbf.unizg.hr



# Sadržaj

Program simpozija : *Život i djelo kardinala Franje Kuharića* ..... 7

Predgovor ..... 21

## PRIGODNI POZDRAVNI GOVORI NA OTVARANJU I ZATVARANJU SIMPOZIJA

**Kardinal Josip BOZANIĆ**, nadbiskup zagrebački i veliki kancelar  
Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu:  
Prigodna riječ na otvaranju simpozija *Život i djelo kardinala  
Franje Kuharića* ..... 27

**Giorgio LINGUA**, apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj:  
Pozdravni govor za znanstveno-teološki simpozij  
*Život i djelo kardinala Franje Kuharića* ..... 29

**Želimir PULJIĆ**, zadarski nadbiskup, predsjednik Hrvatske biskupske  
konferencije:  
Pozdravni govor na znanstvenom teološkom simpoziju  
*Život i djelo sluge Božjega Franje kardinala Kuharića* ..... 31

**Josip ŠIMUNOVIĆ**, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta  
Sveučilišta u Zagrebu:  
Govor na otvaranju simpozija *Život i djelo sluge Božjega  
Franje kardinala Kuharića* ..... 33

Govor na zatvaranju simpozija *Život i djelo sluge Božjega  
Franje kardinala Kuharića* ..... 36

## PRILOZI

### **Anđelko KOŠČAK**

Zagrebački nadbiskup i kardinal Franjo Kuharić – kronološki pregled njegova života i pastirskoga služenja ..... 41

### **Stjepan BALOBAN**

Nadbiskup Franjo Kuharić kao crkveni i moralni autoritet u vremenu komunizma ..... 73

### **Juraj BATELJA**

Sluga Božji Franjo Kuharić i blaženi Alojzije Stepinac ..... 97

### **Miroslav AKMADŽA**

Nadbiskup Franjo Kuharić i komunistički režim (1970. – 1989.) ..... 133

### **Ana BIOČIĆ – Vatroslav SIKETIĆ**

„Žalosni Božić“ 1971. – Hrvatsko proljeće u dnevniku (nad)biskupa Franje Kuharića ..... 165

### **Ratko PERIĆ**

Nadbiskup Franjo Kuharić kao crkveni orijentir na čelu Biskupske konferencije Jugoslavije (1970. – 1991.) ..... 195

### **Daniel PATAFTA**

Nadbiskup Franjo Kuharić i proslava „Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata“ ..... 229

### **Želimir PULJIĆ**

Otajstvo biskupske službe u nastupima sluge Božjega Franje kardinala Kuharića ..... 263

<b>Julija BARUNČIĆ PLETIKOSIĆ – Ante NAZOR</b>	
Uloga kardinala Franje Kuharića kao predvodnika Katoličke crkve u Hrvatskoj u procesu stvaranja hrvatske države i u vrijeme Domovinskog rata .....	277
<b>Josip BALOBAN</b>	
Nadbiskup Franjo Kuharić i Crkva u Novom Zagrebu .....	299
<b>Alojzije HOBLAJ</b>	
Kardinal Franjo Kuharić i ponovno uvođenje katoličkog vjeronauka u hrvatski odgojno-obrazovni sustav .....	325
<b>Stjepan BREBRIĆ</b>	
Nadbiskup Franjo Kuharić i razvoj Kršćanske sadašnjosti .....	353
<b>Anto MIKIĆ</b>	
(Nad)biskup Franjo Kuharić kao odgovorni urednik <i>Glasa Koncila</i> (1964. – 1970.) .....	379
<b>Branko MURIĆ</b>	
Nadbiskup Franjo Kuharić i Crkva iz naroda. Pastirski poticaji primjene koncilskog nauka o Crkvi u njegovim javnim nastupima .....	403
<b>Tonči MATULIĆ – Ante BEKAVAC</b>	
Glavne moralne teme u naučavanju nadbiskupa Franje Kuharića: čovjek, grijeh, nadnaravne krjeposti, moralna savjest i moralni zakon .....	431
<b>Tomislav HAČKO</b>	
Kardinal Franjo Kuharić i glavne teme božićnih, korizmenih i uskrasnih pastirskih poruka .....	459

**Marija PEHAR**

Mariološko-marijanski sadržaji u propovijedima i govorima  
zagrebačkog nadbiskupa i kardinala Franje Kuharića ..... 489

**Josip ŠIMUNOVIĆ – Jelena LONČAR**

Kardinal Franjo Kuharić i Caritas Zagrebačke nadbiskupije..... 519

**Jasna Krista MIJATOVIĆ**

Nadbiskup Franjo Kuharić i posvećeni život ..... 539

**Franjo PODGORELEC**

Značajke duhovnosti koju je promicao kardinal Franjo  
Kuharić ..... 565

**Tomislav MARKIĆ**

Kardinal Kuharić i hrvatska inozemna pastva ..... 589

**Tomica PLUKAVEC**

Nadbiskup Franjo Kuharić i obnova zagrebačke  
prvostolnice (1970. – 1984.) ..... 619

**Nino ŠKRABE**

Nadbiskup Franjo Kuharić – sin jaskanskog kraja ..... 643

**Suradnici recenzenti radova** ..... 652

## Predgovor

U rukama držite zbornik radova sa znanstvenoga teološkog simpozija naslovljenog *Život i djelo kardinala Franje Kuharića*, koji je održan u Zagrebu u petak i subotu 1. i 2. srpnja 2022. godine.

Na sjednici Upravnog odbora Društva bivših studenata Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (DBS-KBF/AMAC-FTC), održanoj 8. studenoga 2019. godine, pod točkom dnevnoga reda o planiranju svečanog obilježavanja Dana DBS-KBF-a – Stepinčevo 2020. godine, usuglašen je raniji prijedlog Upravnoga odbora o zajedničkoj proslavi Stepinčevo 2020. i 100. obljetnice rođenja kardinala Franje Kuharića u Krašiću i Pribiću s prigodnim programom, to jest euharistijskim slavljem u Krašiću i prigodnom svečanom akademijom u Pribiću. Na istoj je sjednici „predsjednik Društva iznio prijedlog da bi se Fakultetskom vijeću KBF-a Sveučilišta u Zagrebu predložilo da Fakultet organizira dvodnevni simpozij o životu i djelu kardinala Franje Kuharića, kao dugogodišnjem velikom kancelaru KBF-a Sveučilišta u Zagrebu te njegovom počasnom doktoru, budući da se 15. travnja 2019. godine navršila 100. obljetnica njegova rođenja, a koja nije obilježena znanstvenim simpozijem niti je on dosad najavljen. Predsjednik je predložio da se simpozij održi 24. - 25. travnja 2020. godine u Zagrebu. Članovi Upravnoga odbora pozdravili su predsjednikov prijedlog i potrebu organizacije simpozija te su se usuglasili da će Društvo uputiti prijedlog Fakultetskom vijeću KBF-a Sveučilišta u Zagrebu za organizaciju znanstvenog simpozija“ (iz zapisnika).

DBS-KBF-a Sveučilišta u Zagrebu je 18. studenoga 2019. godine uputio službeni prijedlog Fakultetske vijeću KBF-a Sveučilišta u Zagrebu s molbom da podrži i prihvati organizaciju znanstvenoga teološkog simpozija o životu i djelu kardinala Franje Kuharića prigodom 100. obljetnice rođenja. Fakultetsko vijeće je na svojoj II. redovitoj sjednici, održanoj 29. studenoga 2019. godine, jednoglasno donijelo odluku o organizaciji znanstvenoga teološkog simpozija o životu i djelu kardinala Franje Kuharića prigodom 100. obljetnice rođenja te je imenovalo Programski odbor koji su činili prodekan za znanost i svi pročelnici katedra Fakulteta u sastavu: prof. dr. sc. Tonči Matulić, predsjednik; izv. prof. dr. sc. Nenad Malović, prodekan za znanost, član; prof. dr. sc. Josip Oslić, član;

prof. dr. sc. Mario Cifrak, član; doc. dr. sc. Božidar Mrakovčić, član; doc. dr. sc. Tomislav Kovač, član; prof. dr. sc. Ivan Karlić, član; doc. dr. sc. Anto Barišić, član; prof. dr. sc. Juro Zečević-Božić, član; prof. dr. sc. Josip Šimunović, član; prof. dr. sc. Ante Crnčević, član; prof. dr. sc. Slavko Slišković, član; prof. dr. sc. Josip Šalković, član; prof. dr. sc. Ana Thea Filipović, članica; prof. dr. sc. Stjepan Baloban, član.

Programski odbor je odmah započeo s radom i na svojoj prvoj sjednici, održanoj 17. prosinca 2019. godine, definirao je ustrojstvo, teme i imena predavača te je odlučio da se simpozij održi u petak i subotu 24. - 25. travnja 2020. godine. Nakon još nekoliko sjednica Programskog odbora u siječnju 2020. godine konačno je definiran program s predavačima i naslovima tema koje su s njima usuglašene. Ovdje otisnuti program simpozija pruža izvrstan uvid u raspon obrađenih tema, njih ukupno dvadeset i osam, i imena predavača, njih ukupno trideset i tri.

U ovom zborniku radova objavljena su dvadeset i tri priloga, dok su autori ostalih pet priloga, a nakon odgađanja rokova za dostavu radova i strpljivoga čekanja, ipak na kraju odustali od slanja priloga za objavu u ovom zborniku radova. Strpljivo se i dugo na njih čekalo, ali ih se na kraju nije dočekalo i to je glavni razlog zbog kojega ovaj zbornik radova nije objavljen ranije, a suvišno je spominjati činjenicu da je znanstveni simpozij održan s odgodom od pune dvije godine i dva mjeseca.

Naime, nakon što je načinjen i prelomljen program simpozija, a organizacija svih važnih segmenata privodila se kraju, spopala nas je pandemija koronavirusa koja je nametnula epidemiološka pravila javnoga i profesionalnoga života te smo bili prisiljeni odgoditi održavanje simpozija za neka bolja vremena. Pritom smo smatrali da važnost i veličinu kardinala Franje Kuharića treba osloboditi od epidemioloških ograničenja i da u tom smislu simpozij treba održati u povoljnijim uvjetima za masovnije okupljanje u zatvorenom prostoru. To je jedini i glavni razlog što se simpozij umjesto 24. - 25. travnja 2020. godine održao tek 1. - 2. srpnja 2022. godine u dvorani „Vijenac“ Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta na Kaptolu 29a uz nazočnost pristojnog, ali ne prema očekivanjima masovnog broja sudionika.

Na kraju je jedino važno da se znanstveni teološki simpozij o životu i djelu kardinala Franje Kuharića uspješno održao, a o značenju i kvaliteti toga simpozija najbolje svjedoči ovaj zbornik radova. Nastojali smo da zbornik zadovolji visoke znanstvene standarde kroz recenzentski postupak koji je rezultirao i znanstvenim kategorizacijama pojedinačnih priloga.

Osjećamo potrebu na ovome mjestu izraziti iskrenu i duboku zahvalnost svima onima koji su na bilo koji način pridonijeli organizaciji i realizaciji ovoga simpozija, kao i pripremi zbornika za objavljivanje. Posebnu

zahvalnost dugujemo vodstvu KBF-a Sveučilišta u Zagrebu na čelu s dekanom prof. dr. sc. Josipom Šimunovićem, kao i svim angažiranim službama Fakulteta, a posebno tajnici Ureda dekana gospođi Lidiji Miler, te voditeljicama Referade poslijediplomskoga studija i Ureda za međunarodnu suradnju gospođama Maji Kereši i docentici Kristini Vujici.

Bez predavača na simpoziju i autora pojedinih priloga ovog zbornika ne bi bilo pa njima izražavamo najveću i najiskreniju zahvalnost za izvrsnu suradnju i kvalitetno obavljen posao.

Veliku zahvalnost dugujemo također visokim gostima na otvaranju simpozija, kardinalu Josipu Bozaniću, zagrebačkom nadbiskupu i velikom kancelaru KBF-a Sveučilišta u Zagrebu te nasljedniku nadbiskupa Kuharića na zagrebačkoj biskupskoj stolici, zatim mons. Giorgiu Lingui, apostolskom nunciju u Republici Hrvatskoj, mons. Želimiru Puljiću, predsjedniku Hrvatske biskupske konferencije i zadarskom nadbiskupu, te domaćinu simpozija dekanu Šimunoviću. Oni su nas obogatili i prigodnim govorima na otvaranju simpozija koje smo rado uvrstili u ovaj zbornik.


Zahvalnost izražavamo ravnatelju i djelatnicima Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta za srdačno gostoprimstvo i izvrsnu tehničku podršku tijekom održavanja simpozija. Na kraju, posebnu zahvalnost dugujemo svim moderatorima pojedinih sesija, čija imena su vidljiva na programu simpozija, kao i svim recenzentima čija imena su popisana u *impressumu* i na samome kraju ovog zbornika te svim ostalim suradnicima koji su dali svoj stručni doprinos tijekom pripreme zbornika za tisak.

Kardinal Franjo Kuharić jedan je od najvećih sinova Katoličke crkve u Hrvatskoj u 20. stoljeću. Bio je ključna pastirska figura u prijelomnim povijesnim trenucima Katoličke crkve i hrvatskoga naroda u drugoj polovici 20. stoljeća, a posebno početkom devedesetih godina 20. stoljeća tijekom Domovinskoga rata i osamostaljenja Republike Hrvatske. Dobro nam je poznata i *fama sanctitatis* koju je kardinal Kuharić uživao i još uvijek uživa među hrvatskim katoličkim pukom. Nadamo se da će ovaj zbornik radova, koji na jednom mjestu daje dobar, iako ne iscrpan i konačan, prikaz Kuharićeva života i djela, ne samo kardinala Kuharića otrgnuti našem zaboravu nego aktivno i konstruktivno pridonijeti da njegov život i djelo jednoga dana, a po volji i odluci višnje Providnosti, zablistaju sjajem priznate svetosti.


U Zagrebu na svetkovinu Svih svetih 1. studenoga 2023.

*Urednici*





PRIGODNI  
POZDRAVNI GOVORI  
NA OTVARANJU  
I ZATVARNJU  
SIMPOZIJA





## Kardinal Josip Bozanić nadbiskup zagrebački

Zahvaljujem našem Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na inicijativi i organizaciji Znanstvenoga teološkog simpozija „Život i djelo kardinala Franje Kuharića“.

Imao sam privilegij da sam pet godina (1997. – 2002.) živio u Kardinalovoj blizini, u zajedništvu s njime u Nadbiskupskom dvoru. Osim redovitog zajedništva za stolom, izuzev dana kad sam bio po službi odsutan, tu su bili i drugi susreti i razgovori, međusobni ili u širem kugu. A nakon njegove smrti, želim vam povjeriti, da mi je toliko puta iz srca provrela misao: „O, da je naš Kardinal sada tu“, jer nešto pitati i o tomu razgovarati, mogao bih samo s njim.

Što vrijeme odmiče, sve više dolaze do izražaja vrline koje rese toga našega Pastira i koje treba dublje razmatrati, posežući za Kardinalovim riječima izgovorenim u homilijama, raznim nagovorima i govorima.

Kao Crkva i nadbiskupijska obitelj sjećamo se njegove dobrote proizišle iz vjernosti Kristu i Crkvi te njegove usmjerenosti prema vječnosti. Ostao je živjeti njegov mir i nutarnja radost, njegove poruke o oblikovanju savjesti, o kršćanskom mirotvorstvu građenom na Božjoj ljubavi i na dostojanstvu čovjeka, o početku ljudskoga života u začeću i o potrebi da se, uza sve složenosti, taj život zaštititi.

Kardinal Kuharić imao je istančan smisao za pravdu. Njegova nas baština trajno opominje, naglašavajući važnost savjesnosti, poštenja i ulaganja u dobro zajednice. Povijest će ga lako pamtititi kao promicatelja istine i branitelja pravde. Hrvatski ga narod prepoznaje kao čuvara hrvatske nade i kao uporište nacionalnoga jedinstva. Postoji mnogo razloga zbog kojih je kardinal Kuharić smatran braniteljem prava hrvatskoga naroda. On ostaje živjeti u spomenu kao zaslužnik za slobodu hrvatske domovine. A u svjetlu vjere prepoznavamo ga kao ogledalo Božjega milosrđa i ljubavi.

Stoga je potrebno češće posegnuti i sustavno proučavati baštinu kardinala Kuharića. I ona se nalazi pod prijetnjom da ju se površno i selektivno predstavlja. Iz te površnosti nastaju poruke oblikovane određenim interesima. Potrebno je pročitati, čuti, što je govorio, za što se zalagao, na

kakve je zapreke nalazio taj Božji čovjek. A bilo bi interesantno i vidjeti tko je, što i kako pisao i govorio, kako su neki mijenjali mišljenja i stavove, kako su osporavali Kardinalovu službu i nastojanja, možda isti oni koji ga danas hvale, jer nije više uputno biti na suprotnoj strani.

U konačnici i na primjeru kardinala Kuharića, a što vrijedi i za blaženoga Alojzija Stepinca i za svetoga Ivana Pavla II., potvrđuje se pravilo o svetima koje kaže da se svece za života na zemlji proganja, a nakon smrti ih se hvali. Ali Kardinalove riječi i djela ostaju, upravo kao i njegovi stavovi i upozorenja.

Zahvalni smo Božjoj providnosti i potvrđujem da traje i raste vjernička i molitvena povezanost sa slugom Božjim kardinalom Franjom Kuharićem. Nadam se da će i ovaj znanstveno-teološki simpozij biti koristan doprinos rasvjetljavanju kršćanskih krjeposti u životu nadbiskupa Franje Kuharića. Želim da se još intenzivnije prikupljaju svjedočanstva i učini što je potrebno za kanonski proces. Kako bi se ubrzao taj posao, oni koji su za to zaduženi bit će oslobođeni drugih zadataka.

Zazivam Božji blagoslov na ovaj simpozij!

## Mons. Giorgio Lingua apostolski nuncij u RH

Zahvaljujem dekanu prof. Josipu Šimunoviću što mi je dao priliku pozdraviti ovaj cijenjeni skup, koji će dvodnevna promišljanja posvetiti produbljivanju života i djela uзорitog kardinala Franje Kuharića, nezaboravnog pastira Nadbiskupije zagrebačke.

Budući da ga nisam osobno poznao, pokušao sam prikupiti informacije o njemu od osoba koje su ga poznavale i dirnula me naklonost i zahvalnost s kojom su govorile o njemu.

Shvatio sam da je riječ o pastiru koji je uistinu bio blizak ljudima. Danas bismo rekli *s mirisom ovaca*, kako je papa Franjo opisao one svećenike koji se ne boje uprljati ruke ili utrošiti vrijeme posjećujući obitelji, otvarajući vrata siromasima, brinući se o bolesnima, ohrabrujući mlade, animirajući djecu ili strpljivo slušajući starije osobe.

Kardinal Kuharić bio je jedan od njih. Njegov stalni osmijeh na usnama bio je odraz unutarnjeg mira i snažne vjere u milosrdnu Božju ljubav.

Ne iznenađuje da je 1989. godine osnovao Središnji odbor Caritasa, koji će 1993. godine postati Hrvatski Caritas.

U ratnom vihoru neprestano se zalagao za mir i pozivao na oprost u razgovorima, potičući suživot i toleranciju, nije se bojao susretati se s predstavnicima islamske vjerske zajednice kao i s pravoslavnim i evangeličkim biskupima – čak i onda kada je to moglo djelovati nepromišljeno ili, nekima, čak i pogrešno.

Papa Ivan Pavao II. u brzopletu sućuti koji je uputio zagrebačkom nadbiskupu i metropolitu Josipu Bozaniću u povodu smrti kardinala Franje Kuharića potvrdit će taj njegov profil pišući: „On se, kako tijekom komunističkog režima tako i tijekom nedavnog razdoblja nacionalne povijesti obilježenog stradanjima, svim snagama zauzima za obranu slobode i dostojanstva hrvatskog naroda, ujedinjujući blagu ljubav s čvrstom postojanošću pastira odgovornog za stado. Kao čovjek koji je bio potpuno posvećen evanđeoskoj zadaći, dao je dosljedno svjedočanstvo za Krista, neumorno ulijevajući pouzdanje i hrabrost vjernicima u vremenu teških kušnji kojima je bila izložena hrvatska zemlja.”

Duboki mislilac i dobar propovjednik, kardinal Kuharić je doživljavao kao čovjek bez trunke mržnje, uvijek potaknut misionarskim žarom, spreman iskoristiti najsuvremenija sredstva komunikacije, kao i ona najtradicionalnija, propovijedi, kako bi prenio svoju poruku pomirenja koju je narod rado slušao jer je shvaćao da propovijeda cijelim svojim bićem.

Tražeci u našim arhivima neke od njegovih neobjavljenih spisa ili pisma, čak i bez temeljita istraživanja, bio sam dirnut onim što je rekao u propovijedi kao poseban izaslanik Svetog Oca na proslavama koje su se održavale u marijanskom svetištu u Zarvanici u Ukrajini. Citirao je odlomak iz govora svetog pape Ivana Pavla II. nakon Križnog puta na Veliki petak 1994. godine, u kojem kaže: „Predragi, ovo nam je zajednička zadaća: od Istoka do Zapada moramo zajedno reći: ‘ne evacuetur crux!’, da se ne obeskrjepi križ Kristov jer ako križ Kristov izgubi snagu, čovjek više nema korijena, nema perspektive: on je uništen! To je vapaj na kraju dvadesetog stoljeća. To je vapaj Rima, vapaj Moskve, vapaj Carigrada. To je vapaj cijelog kršćanstva: Sjeverne i Južne Amerike, Afrike, Azije, svijuu. To je krik nove evangelizacije.“

Odgovarajući kardinalu Sodanu, koji mu je u Papino ime napisao pismo zahvale na kraju njegove ministerijalne službe 19. rujna 1997. godine, napisao je: „Za svećenika sam zaređen 15. srpnja 1945. od zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca. Komunizam je tada bio na vlasti i započeo je progon Crkve. Na dan našeg ređenja naš nadbiskup nam je rekao: ‘Šaljem vas u krvavu kupelj.’ Tada nas je bilo zaređeno 22 svećenika, 15 dijecezanskih i 7 redovnika. Ova najava progona nas nije obeshrabrila. Naša snažna vjera jamčila nam je da će Isus Krist biti s nama jer smo mu se posvetili čvrstom vjerom. U svojoj službi svećenika i biskupa osjetio sam Božju pomoć i zaštitu. Nastojao sam, unatoč svojim slabostima, biti vjeran Isusu Kristu.

Nitko od zaređenih te godine nije zanijekao svoju privrženost Isusu Kristu. S pravom smo osjećali posebnu Božju zaštitu tijekom progona i znali smo da je to bila zasluga posebnog zagovora Majke Božje.“

Neka ova dva studijska dana istaknu lik dobrog Pastira kardinala Kuharića kako bi on i nadalje unosio svjetlo u današnju Crkvu koja treba biti, kao i Crkva njegova vremena, svjetionikom u tami čovječanstva.

## Mons. Želimir Puljić

### zadarski nadbiskup i predsjednik HBK

Prije sedam godina, 11. ožujka 2015. godine, imali smo u Zadru uobičajenu svećeničku rekolekciju baš na spomendan smrti sluga Božjega kardinala Franje Kuharića. U toj prigodi, prisjećajući se dana njegova sprovoda ispred zagrebačke katedrale, rekao sam da je „bilo dirljivo biti sudionikom njegova obreda ispraćaja“. Toga dana, naime, moglo se opipljivo osjetiti i srcem proživljavati rječiti govor puka koji je volio svoga pastira. Bilo je ganutljivo promatrati pobožni narod koji se okupio oko odra svoga biskupa, koji i mrtav ne prestaje biti privlačna točka i zalag njegove sigurnosti... Potvrđivale su to i riječi oprostaja i nazočnih gostiju poput kardinala Tomka koji je na tečnom hrvatskom predvodio misno slavlje i rekao da nam „donosi pozdrave Svetoga Oca i jamči njegovu osobitu blizinu“, te dodao kako je u njegovo ime „došao s nama moliti za vječni pokoj ovoga dragog pastira, te iskazati posljednju počast velikom čovjeku Crkve i velikome sinu plemenitoga hrvatskog naroda“.

Taj plemeniti narod volio je i poštivao toga Božjeg čovjeka, koji je zračio ljubavlju prema svima. Kako u svojoj Nadbiskupiji, tako i u drugim našim biskupijama i diljem svijeta gdje su radili i živjeli Hrvati, koje je rado obilazio, hrabrio i poticao neka ostanu vjerni Bogu i svome rodu. Zbog toga se može slobodno reći da je bio „najugledniji Hrvat u domovini i u inozemstvu“. Nije pretjerano reći da je po ugledu i karizmi odmah uz bok blaženog Alojzija Stepinca, kojeg je zapravo on i doveo do proglašenja blaženim.

Kad je 14. veljače 2020. godine tadašnja predsjednica Republike Hrvatske gospođa Kolinda Grabar Kitarović posthumno podijelila kardinalu Kuhariću odlikovanje Velered predsjednika Franje Tuđmana s lentom i Danicom, rekla je kako ni trenutka nije dvoumila taj prvi Velered dodijeliti kardinalu Kuhariću. Jer, obrazložila je, „ne samo katolici već i svi ljudi dobre volje osjećajima poštovanja i privrženosti prepoznavali su u njemu čovjeka koji je bio potpuno posvećen dobru katoličkih vjernika, dobru svoga naroda i domovine, te zaštititi dostojanstva i života svakog ljudskog bića...“ Njegov nasljednik na zagrebačkoj stolici uzoriti gospodin kardinal Josip Bozanić primajući to odlikovanje s pravom je zaklju-

čio: „Kardinal Kuharić je to i zaslužio svojim zauzimanjem za dobro, za obranu vrijednota i moralnih načela, te promicanjem istine i pravednosti.“

Prikladno je stoga što je Fakultetsko vijeće Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu jednoglasno odlučilo u čast svom višegodišnjem velikom kancelaru organizirati prije dvije godine znanstveni teološki simpozij o njegovu životu i djelu. Zahvaljujem na pozivu i povjerenju sudjelovati na ovom simpoziju te uz pozdrav reći nešto i o njegovu pogledu na otajstvo biskupske službe u ulozi pastira partikularne Crkve zagrebačke, kao i predsjednika biskupskih konferencija, najprije jugoslavenske (1970. – 1993.), a onda hrvatske (1993. – 1997.). Uronjen u sakramentalnu zbilju Crkve govorio je jezikom zagovornika malenih i obespravljenih. Bio je odlučan navjestitelj spasenja i neumoran branitelj istine i slobode, te prepoznatljiv kao iskren hrvatski domoljub. Dizao je glas kad je trebalo. Obilazio je iseljenike i promicao jedinstvo domovinske i iseljene Hrvatske. Dao je ogroman doprinos ostvarenju prava hrvatskoga naroda na slobodu i samostalnost. Zahvalni Bogu za velikoga sina roda našega, sjećamo ga se i ovim teološkim simpozijem s osobitom radošću, ponosom i zahvalnošću. Uz želju da i nama bude nadahnuće u ljubavi prema ljudima, Crkvi i domovini, koje je iz duše volio, neka bude uspješno i blagoslovljeno ovo naše zborovanje.

## Prof. dr. sc. Josip Šimunović

### dekan KBF-a Sveučilišta u Zagrebu

Sve vas srca punog radosti i ponosa pozdravljam, drage sudionice i dragi sudionici, na početku Znanstvenoga teološkog simpozija *Život i djelo kardinala Franje Kuharića*. Moje je srce danas ushićeno i ponosno! Radostan sam što ovaj znanstveno-teološki simpozij u organizaciji Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu želi kroz dvadeset i osam predavanja približiti život i djelo svijetlog lika novije povijesti Crkve u Hrvata.

Od srca pozdravljam uzoritog gospodina kardinala Josipa Bozanića, zagrebačkog nadbiskupa i velikog kancelara Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Uzoriti, koristim se prigodom uime svih profesorica i profesora, djelatnica i djelatnika te studentica i studenata čestitati Vam dvadeset i petu obljetnicu neumornoga pastirskog vodstva Zagrebačke nadbiskupije.

Radosno pozdravljam apostolskog nuncija u Republici Hrvatskoj mons. Giorgia Linguu, koji je i danas svojim dolaskom i prigodnim govorom dokazao da prati i priznaje rad Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Raduje nas što je s nama danas i predsjednik Hrvatske biskupske konferencije mons. dr. sc. Želimir Puljić, kojemu sam zahvalan na uvodnim riječima poticaja i promišljanja.

Pozdravljam veleučenu gospodu rektore, novoizabranog rektora Sveučilišta u Zagrebu profesora Lakušića i rektora Hrvatskoga katoličkog sveučilišta profesora Tanjića i sve vas, dragi gosti, kako ste pozdravljeni na početku.

Pozdravljam predavače i moderatore kao i članove Programskoga odbora na čelu s prof. dr. sc. Tončijem Matulićem i članove Organizacijskoga odbora na čelu s prodekanom za znanost KBF-a doc. dr. sc. Brankom Murićem.

Pozdravljam predstavnike medija, koji su se najavili i koji će pratiti ovo dvodnevno događanje svojim izvješćima te posebnu zahvalu upuću-

jem *Glasi Koncila*, koji je i medijski pokrovitelj Znanstvenoga teološkog simpozija *Život i djelo kardinala Franje Kuharića*.

Uvjeren sam da nama okupljenima na ovom znanstveno-teološkom simpoziju u dvorani „Vijenac“ Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta osoba kardinala Franje Kuharića nije nepoznata. Isto tako, vjerujem da bi svatko iz svoje životne darovanosti i neugasla sjećanja mogao nešto reći o velikom pastiru Crkve u Hrvatskoj. Susreti s kardinalom Kuharićem, njegove riječi izgovorene u raznim prigodama u zagrebačkoj prvostolnici, bazilikama, župnim crkvama, kapelama, medijima, na hodočašćima, razna svjedočanstva svećenika, redovnika, redovnica i vjernika laika bilo koje životne dobi, ostaju trajno bogatstvo koje nikada ne gubi na vrijednosti. „Obični ljudi u gradu i na selu, intelektualci i političari, žene i muševci, djeca i mladi, voljeli su čuti riječi ohrabrenja i podrške – u miru i u ratu – čovjeka koji je obilježio posljednjih trideset godina dvadesetoga stoljeća u Crkvi i u hrvatskom narodu.“<sup>1</sup> Spomenut ću samo nekoliko misli dvojice kardinala i jednoga nadbiskupa izrečene o kardinalu Franji Kuhariću. U ovom trenutku svečanoga otvaranja ovoga znanstveno-teološkoga simpozija mogli smo i mnoge druge istaknuti s njihovim mislima i impresijama o kardinalu Kuhariću jer to sigurno zaslužuju, no neka ostane na odabranima!

Kardinal Karl Lehmann lijepo je rekao o kardinalu Kuhariću: „Gospodin je kardinala Franju Kuharića postavio za pastira Crkve u Hrvatskoj u vrlo teškim vremenima. Vodio ju je s velikom brižljivošću, s mudrošću i s pouzdanjem u Boga. Iznad svega uvijek se zauzimao za razumijevanje i pomirenje ljudi različitih vjera i uljudba, osobito nakon užasnih ratnih događanja koja su ostavila tako duboke rane. Pritom je uvijek vidio i ozbiljno shvaćao i svoju suodgovornost za Crkvu u Europi. Mnogi susreti s kardinalom Kuharićem bili su za nas obogaćenje.“<sup>2</sup>

Mons. Ivan Prenda izrekao je sljedeće riječi o kardinalu Kuhariću: „Kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup zagrebački u miru, bio je velik duhovni lik naše Crkve, čovjek vjere i molitve, neumorni pastir Zagrebačke crkve i cijele Crkve u hrvatskome narodu. Prepoznat je, bez sumnje, na zagrebačkoj biskupskoj stolici kao dostojan nasljednik blaženoga Alojzija Stepinca. Sjedinio je u svojoj osobi neslomljivu načelnost u obrani Božjih i ljudskih prava. Jedinствен je bio u neupitnoj ljubavi prema domovini i u kršćanskoj širini prihvaćanja i poštivanja ljudi u njihovim različitostima. Uvelike je doprinio rastu zdrave samosvijesti i dostojanstvena držanja

<sup>1</sup> Stjepan BALOBAN, Predgovor, u: Kardinal Franjo KUHARIĆ, *S Bogom licem u lice. Razmišljanja o čovjeku*, Zagreb, 2005., 5.

<sup>2</sup> Nedjeljko PINTARIĆ – Vladimir STANKOVIĆ – Vesna JURIC-RUKAVINA, *Bog je ljubav. Kardinal Franjo Kuharić nam govori*, Zagreb, 2012., 102.

klera i vjernika naše Crkve u teškim desetljećima komunističkoga razdoblja u Istočnoj Europi i u nas. Njegova duhovna baština postaje definitivno put koncilske obnove naše Crkve i trajan poticaj našoj vjernosti Kristu i našoj ljubavi prema Crkvi, našem hrvatskom narodu i svakom čovjeku.”<sup>3</sup>

Nasljednik kardinala Kuharića na biskupskoj stolici, današnji nadbiskup, metropolit, kardinal i veliki kancelar Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mons. Josip Bozanić istaknuo je u oproštajnom govoru na sprovodnim obrednima 14. ožujka 2002. godine: „Kardinal Kuharić bio je nadasve čovjek vjernik, i to vjernik koji je iz dna duše vjerovao u Boga Oca i Sina i Duha Svetoga i u Božji svijet; vjernik informirane i formirane vjere koju je stalno, sve do svoje smrti, proučavao, ali ne samo zato da o njoj bude poučen, nego da sve više i više živi po vjeri. Bio je dakle vjerujući vjernik: u svagdanjoj i blagdanskoj svetoj misi i u cjelini svoga života i djelovanja. Iz te vjere, on čovjek Crkve i čovjek molitve, koji je urastao u sakramentalnu zbilju, progovarao je kao zagovornik malenih i obespravljenih, kao neposredan i blag sugovornik koji je pažljivo slušao tuđa mišljenja, kao odlučan i neslomljiv navjestitelj spasenja, kao neumoran branitelj istine i slobode, kao odgojitelj savjesti i kao iskreni hrvatski domoljub.”<sup>4</sup>

Susrećući se s kardinalom Franjom Kuharićem i slušajući ga „lako se mogla dodirnuti privlačna jednostavnost evanđelja, zbijena u njegovu biskupsko geslo: ‘Bog je Ljubav’.”<sup>5</sup>

Privlačna jednostavnost evanđelja oživotvorena njegovim životom i djelom bit će prikazana u dinamici predavanja ovoga znanstveno-teološkoga simpozija. Duboko sam uvjeren da će ovaj simpozij dati zamah da se i dalje promišlja o liku i djelu kardinala Franje Kuharića koji je „zbog svoje posvemašnje predanosti služanju Crkvi i čovjeku uživao veliki ugled i povjerenje hrvatskih katolika u domovini i inozemstvu”<sup>6</sup>.

Još jednom svima želim dobrodošlicu te blagoslovljen i plodonosan rad!

Proglašavam Simpozij otvorenim!

<sup>3</sup> *Isto*, 106-107.

<sup>4</sup> *Isto*, 129.

<sup>5</sup> *Isto*, 132-133.

<sup>6</sup> *Isto*, 99.

## Prof. dr. sc. Josip Šimunović

dekan KBF-a Sveučilišta u Zagrebu

Drage i poštovane sudionice, dragi i poštovani sudionici Znanstvenoga teološkog simpozija *Život i djelo kardinala Franje Kuharića!*

Na kraju ovoga znanstveno-teološkoga simpozija, koji je predstavio bogatstvo života i djela kardinala Franje Kuharića, vjerujem da smo uspjeli dozvati iz sjećanja dragi lik novije crkvene povijesti Zagrebačke nadbiskupije, ali i novije crkvene i društvene povijesti Hrvatske uopće. Mnogo je toga bilo izrečeno, no ostalo je ponešto i neizrečenoga u predavanjima naših predavačica i predavača (zbog ograničenog vremena), pa se već sada radujem zborniku u kojem će se moći pročitati dulje verzije predavanja. Obogaćujuće je bilo slušati predavanja. Svako predavanje promatralo je osobu kardinala Franje Kuharića te tako gradilo ljepotu privlačne jednostavnosti evanđelja ostvarene u njegovu životu. „Kardinal Kuharić je uvijek bio prignut i usmjeren k čovjeku, bez obzira na njegovu dob, poziv, stalež, naobrazbu, vjeru ili položaj. Nikada nije izbjegavao susret s čovjekom, niti propuštao govoriti istinu o odnosu Boga i čovjeka. U svojim je propovijedima toliko puta govorio da je čovjek za njega najveći misterij. I kao takva ga je razumijevao i prikazivao u svjetlu Božje ljubavi i otkupljenja, bez obzira na neshvatljiv čovjekov bijeg u neslobodu i pad u ropstvo grijeha.“<sup>1</sup>

S tim mislim neka bi bude dozvoljeno izreći i zahvale. Zahvaljujem svima koji su se na bilo koji način uključili u ostvarivanje Znanstvenoga teološkog simpozija *Život i djelo kardinala Franje Kuharića*.

Zahvaljujem dobromu Bogu što smo se mogli okupiti i razmišljati o životu i djelu kardinala Franje Kuharića.

Zahvaljujem Programskom odboru Znanstvenoga teološkog simpozija na čelu s predsjednikom prof. dr. sc. Tončijem Matulićem, koji je glavni i idejni pokretač i osmisliatelj ovoga vrijednog i važnog znanstveno-teo-

<sup>1</sup> Vesna JURIC-RUKAVINA – Nedjeljko PINTARIĆ, Predgovor, u: Nedjeljko PINTARIĆ – Vladimir STANKOVIĆ – Vesna JURIC-RUKAVINA, *Bog je ljubav. Kardinal Franjo Kuharić nam govori*, Zagreb, 2012., 10.

loškog simpozija. Dok zahvaljujem njemu, zahvaljujem i gospođi Maji Kereši, tajnici Programskoga odbora za nesebičnu uslužnost i rad oko Simpozija. Zahvaljujem i Organizacijskom odboru na čelu s prodekanom za znanost doc. dr. sc. Brankom Murićem za odlično upravljanje dinamičkom ostvarivanjima ovoga znanstveno-teološkog simpozija.

Od srca hvala svim predavačima koji su se odazvali i u svojim predavanjima na zadane teme približili osobu kardinala Franje Kuharića. Hvala i svim moderatorima pojedinih cjelina predavanja, tematskih rasprava i plenarne rasprave.

Hvala djelatnicima Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, posebno gospođi Lidiji Miler, voditeljici Ureda dekana, za tehničku i organizacijsku podršku.

Hvalu upućujem doc. dr. sc. Ani Biočić za osmišljavanje prigodne izložbe o kardinalu Franji Kuhariću.

Hvala dr. sc. Jakovu Rađi, ravnatelju Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta, kao i djelatnicima na njihovoj domaćinskoj blizini.

Hvala medijima koji su pratili događanja ovoga znanstveno-teološkog simpozija i učinili ga da bude prisutan u našoj hrvatskoj medijskoj stvarnosti. Osobita hvala medijskomu pokrovitelju Simpozija *Glasi Koncila*.

Hvala svima vama, drage sudionice i dragi sudionici Znanstvenoga teološkog simpozija, koji ste bili ovdje u dvorani Vijenac, na ovome važnom znanstvenom skupu.

„Ljubav prema Bogu, a u tu je ljubav uključena i ljubav prema čovjeku, temelj je boljega, pravednijega svijeta i vječnoga spasenja. Tko tako živi za vječnost, mijenja povijest! Nikakve ideologije ni politike ni teorije ne mogu nadomjestiti Božju zapovijed ljubavi. Božje svijet u ovom se svijetu može ostvariti samo ako se vrši zapovijed djelotvorne ljubavi kojoj je zakonodavac sam Bog. Vjera, ufanje i ljubav događaju se u čovjeku ne nekom filozofijom i ljudskom mudrošću, nego djelovanjem Duha Božjega. Obraćanje, temeljna promjena čovjeka u njegovim mislima, osjećajima i savjesti, čudo je Duha Svetoga!“<sup>1</sup> Riječi su to kardinala Franje Kuharića s kojima proglašavam završenim Znanstveni teološki simpozij *Život i djelo kardinala Franje Kuharića*.

Do nekog drugog druženja i susreta neka vas sve prati Božji blagoslov!

<sup>1</sup> *Isto*, 154-155.



# PRILOZI

u proteklih dvanaest godina ostvario niz značajnih rezultata (izdavanje knjiga, postavljanje spomen-ploča, održavanje prigodnih simpozija i akademija, koncerti, izložbe itd.) – ukupno više od 500 akcija.

Potrebno je pritom spomenuti da je jednako važno djelovanje u vertikali i horizontali. Tako su, naprimjer, braća Baloban, kao i naš zemljak monsinjor Juraj Batelja, vrhunski teolozi, profesori, pisci, organizatori, ali nikad nisu zaboravili svoj zavičaj, od objavljivanja knjiga o rodnom kraju do podizanja kapela u rodnim selima i sudjelovanja u prigodnim programima diljem jaskanskog kraja. To je taj kuharićevski *modus vivendi*. Nema zatvaranja u kule bjelokosne, treba trajno djelovati među narodom i za narod.

U razdoblju djelovanja našeg obnovljenog Ogranka Matice hrvatske Franjo Kuharić imao je trajno i počasno mjesto te je na neki način bio naš anđeo čuvar. Tako iz godine u godinu u njegovu rodnom Pribiću organiziramo prigodne programe, filmske, književne i glazbene večeri njemu u spomen i njemu na čast. Sve to je na okrunjeno 25. veljače 2020. godine hodočašćem u Kuharićev Dol i Pribić članova Društva bivših studenata Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, neposredno prije izbijanja virusne pandemije.<sup>6</sup>

Franjo Kuharić – sin jaskanskog kraja – trajni je simbol i svjetionik u životu Crkve u Hrvata i hrvatskog Božjeg naroda, ne samo u njegovu voljenom zavičaju nego diljem Lijepe Naše i širom kugle zemaljske gdje god žive i djeluju Hrvati. Na ponos i radost svima nama koji ga štujemo i volimo...

<sup>6</sup> Usp. *Proslavljen Dan Društva bivših studenata zagrebačkog KBF-a* (17. 2. 2020.), u: <https://ika.hkm.hr/novosti/proslavljen-dan-drustva-bivsih-studenata-zagrebackog-kbf-a/> (27. rujna 2022.).

## Summary

### ARCHBISHOP FRANJO KUHARIĆ – SON OF THE JASKA REGION

In the paper titled “Archbishop Franjo Kuharić - Son of the Jaska Region”, the author points out the significance of the Jaska region and the spiritual heritage of the Deanery of Jaska in the life and work of the great figures of the Croatian church and civil history, Aloysius Stepinac from Krašić, and especially Franjo Kuharić from Pribić. After a brief description in the first part, “Jaska region and the Deanery of Jaska”, the second part titled “Spiritual greats of the Jaska region” points to numerous, and today largely unknown, spiritual greats of Croatian history. The third part, “Aloysius Stepinac - the fruit of the spiritual heritage of the Deanery of Jaska” connects blessed Aloysius Stepinac with many spiritual greats of the Jaska region. The fourth and central part, “Unforgettable encounters with Franjo Kuharić”, depicts the author’s connection with Franjo Kuharić - a son of the Jaska region, a permanent symbol and beacon in the life of the Church among Croats and the Croatian people, not only in Croatia, but wherever Croats live and work.

**Keywords:** Franjo Kuharić, Jaska region, Deanery of Jaska, spiritual greats, Alojzije Stepinac, Matica hrvatska - Jastrebarsko Branch

## Suradnici recenzenti radova

### **Petar BAŠIĆ**

Sv. Izidora 5, Odra  
10 020 Novi Zagreb  
basicp11@gmail.com

### **Josip GRBAC**

Župni ured Umag  
Ernesta Miloša 13, 52 470 Umag  
jgrbac1@gmail.com

### **Pero ARAČIĆ**

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu  
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku  
Petra Preradovića 54, 31 400 Đakovo  
pero.aracic@os.t-com.hr

### **Domagoj KNEŽEVIĆ**

Hrvatski institut za povijest  
Opatička 10, 10 000 Zagreb  
domagoj@isp.hr

### **Domagoj TOMAS**

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku  
Lorenza Jägera 9, 31 000 Osijek  
dtomas@ffos.hr

### **Marko MEDVED**

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci  
Braće Branchetta 20, 31 000 Rijeka  
marko.medved.rijeka@gmail.com

### **Josip DUKIĆ**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu  
Zrinsko-frankopanska 19, 21 000 Split  
josdukic@gmail.com

**Vlado KOŠIĆ, biskup**

Biskupijski ordinarijat  
Trg bana Josipa Jelačića 9, 44 000 Sisak  
biskup@biskupija-sisak.hr

**Željka KRIŽE**

Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata  
Marulićev trg 21  
10 000 Zagreb  
zeljka.krize@centardomovinskograta.hr

**Nikola VRANJEŠ**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
Vlaška 38, 10 000 Zagreb  
nikola.vranjes@kbf.unizg.hr

**Jadranka GARMAZ**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu  
Zrinsko-frankopanska 19, 21 000 Split  
jadrankagarmaz@gmail.com

**Slavko SLIŠKOVIĆ**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
Vlaška 38, 10 000 Zagreb  
slavko.sliskovic75@gmail.com

**Suzana PERAN**

Hrvatsko katoličko sveučilište  
Ilica 242, 10 000 Zagreb  
suzana.peran@unicath.hr

**Davor ŠIMUNEC**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
Vlaška 38, 10 000 Zagreb  
davor.simunec@kbf.unizg.hr

**Mirjana PINEZIĆ**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu  
Zrinsko-frankopanska 19, 21 000 Split  
mirjana.pinezic@kbf.unizg.hr

**Jakov RAĐA**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
Vlaška 38, 10 000 Zagreb  
jakov.rada@kbf.unizg.hr

**Ivan KARLIĆ**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
Vlaška 38, 10 000 Zagreb  
ivan.karlic@kbf.unizg.hr

**Stjepan RAZUM**

Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu  
Kaptol 27, 10 000 Zagreb  
stjepan.razum@kbf.unizg.hr

**Ana BEGIĆ**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu  
Vlaška 38, 10 000 Zagreb  
ana.begic@gmail.com

**Mladen PARLOV**

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu  
Zrinsko frankopanska 19, 21 000 Split  
mladenparlov@gmail.com

**Adolf POLEGUBIĆ**

Pile II. 30  
10 000 Zagreb  
apolegubic@yahoo.de


**Vlado MIKŠIĆ**

Ured za kulturna dobra  
Kaptol 31, 10 000 Zagreb  
vlado.miksic@gmail.com



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET**

*Biblioteka: Zbornici radova*

- I.  
50. obljetnica svečanog otvaranja i početka  
Drugoga vatikanskog koncila
  - II.  
Filozofija i teologija u kontekstu znanstveno-tehničke civilizacije
  - III.  
Štovanje Bogorodice na području Sisačke biskupije
  - IV.  
Filozofija i religija – suvremene perspektive
  - V.  
Mariologija nakon Drugoga vatikanskog koncila:  
prihvatanje, rezultati i perspektive
  - VI.  
Religija između hermeneutike i fenomenologije
  - VII.  
Nastavničke kompetencije
  - VIII.  
Da život imaju
  - IX.  
Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka
  - X.  
Uzvjerovalah, zato besjedim (2Kor 4,13)
- 



XI.

U susret jubileju 300. obljetnice obrane Sinja (1715. – 2015.)  
Prouke o Svetištu Gospe Sinjske i mariološka  
promišljanja nakon II. vatikanskog sabora

XII.

Krize, sukobi i solidarnost u perspektivi crkvene  
povijesti (od srednjeg vijeka do suvremenosti)

XIII.

Gospina Bosna – pod okriljem „Rajske Djeve“

XIV.

Canite et psallite

XV.

Nova et vetera.  
Crkva, Kvarner i kultura

XVI.

Religijsko obrazovanje u interkulturalnoj Europi

XVII.

Sveti Hilarion u kontekstu svoga vremena

XVIII.

Religion, Church, and Theology in Times of Crisis:  
Theological and Religious Pedagogical

XIX.

Život i djelo kardinala Franje Kuharića





**L**jubav je vrhunski zakon odnosa među ljudima. Ta ljubav ne mora biti afektivni odnos u osjećaju i izrazu posebne nježnosti.

Ta je ljubav raspoloženje srca i duše da drugoga prihvaćamo u Bogu, da smo pripravnici uvijek dobro učiniti, pomoći, zaštititi, makar nismo, rekli bismo, u njega (drugoga) zaljubljeni.

Radi se, dakle, o činu volje i spoznaje da u svakom čovjeku gledamo sliku Božju.

Mi kršćani uvijek moramo biti svjesni činjenice da Bog ljubi svakog čovjeka i želi njegovo spasenje.

Bog svakomu čovjeku želi vječnu sreću; svakomu grješniku, ako se obrati i iskreno prizna grješnikom, Bog želi oprostiti sve zlo što ga je učinio.

Toliko njegovo milosrđe prema grješnom čovjeku, čin je ljubavi.

*Kardinal Franjo Kuharić*



**K**ardinal Franjo Kuharić jedan je od najvećih sinova Katoličke crkve u Hrvatskoj u 20. stoljeću. Bio je ključna pastirska figura u prijelomnim povijesnim trenucima Katoličke crkve i hrvatskoga naroda u drugoj polovici 20. stoljeća, a posebno početkom devedesetih godina 20. stoljeća tijekom Domovinskoga rata i osamostaljenja Republike Hrvatske. Dobro nam je poznata i *fama sanctitatis* koju je kardinal Kuharić uživao i još uvijek uživa među hrvatskim katoličkim pukom. Nadamo se da će ovaj zbornik radova, koji na jednom mjestu daje dobar, iako ne iscrpan i konačan, prikaz Kuharićeva života i djela, ne samo kardinala Kuharića otrgnuti našem zaboravu nego aktivno i konstruktivno pridonijeti da njegov život i djelo jednoga dana, a po volji i odluci višnje Providnosti, zablistaju sjajem priznate svetosti.

*Urednici*

ISBN: 978-953-11-1876-7



9 789531 118767

Cijena: 40,00 €